

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก” ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาโดยมุ่งเน้นไปที่การใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสื่อสารในภาวะวิกฤต เพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงประเภทเอกสาร แหล่งข้อมูลจากสื่อเฉพาะกิจ และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (in-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลต่างๆ สำหรับตอบปัญหาการวิจัยดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลในการศึกษา

1.1 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

1) ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ (News Clipping) บทความที่ลงในหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข่าวจากหนังสือพิมพ์ ที่ได้มีการนำเสนอข่าวเรื่อง “ไข้หวัดนกระบาดในไก่” อย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2546 ถึง เดือนมีนาคม 2547 โดยใช้วิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกหนังสือพิมพ์ 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ จำนวนทั้งสิ้น 191 ข่าว

2) แหล่งข้อมูลที่ได้จากผังรายการสื่อโทรทัศน์ของรัฐ ช่อง 11 ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม 2547 – วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2547 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 179 รายการ

3) ศึกษาจากข่าวแจก (Press Release) จากศูนย์ข่าวใช้หวัดนง ทำเนียบรัฐบาล ที่ใช้ในการแถลงข่าวทุกครั้งตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม ถึง วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2547 จำนวน 6 ครั้ง และที่ไม่มีข่าวแจกอีก 2 ข่าว

1.2 แหล่งข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต

1) เว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 แหล่งข้อมูลจากสื่อเฉพาะกิจ

1) การจัดกิจกรรมของรัฐรวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง ได้แก่

- วันที่ 28 มกราคม 2547 การจัดการประชุมหวัดนงซัมมิต
- วันที่ 3-6 กุมภาพันธ์ 2547 การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ดารา นักร้อง และผู้สื่อข่าว เป็นฟรีเซ็นเตอร์รับประทานไก่
- วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2547 การจัดงานมหกรรมกินไก่ไทยปลอดภัย 100%

1.4 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้ถูกแต่งตั้งให้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสารตามวาระการนำเสนอข่าวสารของรัฐ ในช่วงภาวะวิกฤตดังกล่าว โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชน รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเรื่อง que ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธี Purposive Sampling ซึ่งเป็นเทคนิคการกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกได้และผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ คือ

- 1) เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในการใช้สื่อมวลชนของรัฐ
- 2) สื่อมวลชนที่ได้ทำการคัดเลือกแล้ว ที่เป็นเจ้าของประเด็นที่มีส่วนในการนำเสนอข่าวในช่วงภาวะวิกฤตโรคใช้หวัดนงระบาดในไก่ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2546-มีนาคม 2547 ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ในระดับบรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าวดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในการใช้สื่อมวลชนของรัฐ

ผู้บริหาร

1. คุณจักรภพ เพ็ญแข โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี มีบทบาทหน้าที่เป็น ผู้อำนวยการศูนย์ข่าวใช้หัดดง
2. คุณพรทิพย์ วิริยานนท์ ผู้อำนวยการกองแผนงานกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
3. คุณทิตยวรรณ กิจวรรณี หัวหน้าพัฒนาบุคคล สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ประจำการที่ "ศูนย์ประสานงานแก้ไขปัญหาโรคระบาดสัตว์ปีก" ตลอด 24 ชม.

ผู้ปฏิบัติการ

1. คุณจินตนา จ้อยจุมพจน์ หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักโฆษกทำเนียบรัฐบาล
2. พ.ญ.ประภาศรี จงสุขสันติกุล นักวิชาการสาธารณสุข 10 ชช กระทรวงสาธารณสุข

2) สื่อมวลชน

2.1 สื่อหนังสือพิมพ์

ผู้บริหาร

1. คุณก่อเขต จันทเลิศลักษณ์ บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก
2. คุณสมปรรธนา คล้ายวิเชียร บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ
3. คุณเจลา กาญจนา บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์กรุงเทพ-ธุรกิจ

ผู้สื่อข่าว

1. คุณมะลิ	แซ่ฉิน	ผู้สื่อข่าว หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก
2. คุณกฤษณา	ไพฑูรย์	ผู้สื่อข่าว หนังสือพิมพ์ประชาชาติ- ธุรกิจ
3. คุณยุพิน	ธรรมหมื่นยอง	ผู้สื่อข่าว หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

2.2 สื่อโทรทัศน์ภายใต้การดูแลของรัฐบาล

ผู้บริหาร

1. คุณสุวิษ	สุทธิประภา	บรรณาธิการข่าวสำนักข่าวไทย โมเดิร์นไนน์ทีวี
2. คุณจิตติมา	วุฒิวัดน์	บรรณาธิการข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์ แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

ผู้สื่อข่าว

1. คุณจินตนา	เกื้อหนุน	ผู้สื่อข่าว สำนักข่าวไทย โมเดิร์นไนน์ ทีวี
2. คุณไกรโชติ	พรหมมิ	ผู้สื่อข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่ง ประเทศไทยช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือช่วยในการวิจัยอันประกอบไปด้วย

- 1.1 ตัวผู้วิจัย ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
- 1.2 เทปบันทึกเสียง

1.3 กล้องถ่ายรูป

1.4 สมุดจดบันทึก

1.5 แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า และใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามหรือเล่าเรื่องได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และยืดหยุ่นประเด็นคำถามตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา
2. ศึกษาข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต ได้แก่ เว็บไซต์กรมปศุสัตว์ เว็บไซต์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเว็บไซต์กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
3. ศึกษาจากผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์
4. ศึกษาจากการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมพิเศษ คือ การจัดประชุมหัวหน้ากษัตริย์ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ดารานักร้อง และผู้สื่อข่าว เป็นฟรีเซ็นเตอร์รับประทานไก่ และการจัดมหกรรมกินไก่ไทย ปลอดภัย 100%

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตามที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, คม ชัด ลึก และกรุงเทพธุรกิจ ฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน 2546 – มีนาคม 2547 มา เรียบเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพื่อผลในการตรวจสอบ

2. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารได้แก่ ผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม – 11 กุมภาพันธ์ 2547 และข่าวแจก (Press Release) จากทำเนียบ รวมทั้งการเก็บรวบรวมจากเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการคัดลอก / ถ่ายเอกสาร

3. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) โดยการจดบันทึก และบันทึกลงในเทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งกลุ่มบุคคลที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น คือ ผู้มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ให้ข่าวของรัฐ และกลุ่มนักสื่อสารมวลชน

ประเด็นในการสัมภาษณ์

ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกจะอยู่ภายใต้กรอบของประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อตอบปัญหานำวิจัย ดังนี้

ก. ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการทางด้านข่าวสารของรัฐบาล มีวิธีการ ขั้นตอนในการกำหนดวาระในการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อมวลชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในช่วงภาวะวิกฤตใช้หัตถ์นกระบาดในไก่อ มีวิธีการอย่างไร

แนวประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1.1) กลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการในการใช้สื่อมวลชนของรัฐ

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์
2. นโยบายในการดำเนินการ และการจัดตั้งศูนย์ข่าวใช้หัตถ์น
3. รัฐบาลมีวิธีการควบคุมข่าวสารในช่วงภาวะวิกฤตอย่างไร

2. ผู้ให้สัมภาษณ์มีกลยุทธ์อย่างไรในการลำดับเนื้อเรื่องที่จะแถลงข่าวในแต่ละวัน

3. รัฐบาลมีกระบวนการ ขั้นตอน สื่อที่ใช้ในการสร้างความเข้าใจในภาวะวิกฤตใช้หัตถ์นกระบาด สื่อสารมวลชนอย่างไร

4. การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆมีวิธีการอย่างไร

5. คำถามส่วนมากที่สื่อมวลชนนำมาเป็นประเด็นในการตั้งคำถามมากที่สุด
6. คำถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์เคยถูกถามโดยสื่อมวลชน ซึ่งยังคงมีความสงสัย และไม่เข้าใจ จนเกิดเป็นประเด็นที่จะต้องเกิดการแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชนมีหรือไม่ อย่างไร
7. หน่วยงานของรัฐได้มีการตามตรวจสอบสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวที่รัฐได้เป็นผู้กำหนด ว่าเนื้อหาข่าวสารที่ให้กับสื่อไปนั้นมีความเข้าใจที่ตรงกัน หรือแตกต่างกันอย่างไร
8. ผู้ให้สัมภาษณ์มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการกำหนดการยุติการจัดตั้งศูนย์ข่าวใช้ห้วงนก

1.2) กลุ่มนักสื่อสารมวลชน

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ผู้ให้สัมภาษณ์มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคใช้ห้วงนกระบาดในไก่อย่างไร ได้นำเสนอไปตามข่าวแจ้งที่รัฐได้เตรียมไว้ให้ หรือได้นำไปวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
3. ในการเข้าร่วมฟังการแถลงข่าวของรัฐบาลในภาวะวิกฤตใช้ห้วงนกทุกครั้ง ผู้ให้สัมภาษณ์เคยมีคำถาม ถามโต้กลับในช่วงที่มีการให้ตอบข้อซักถามหรือไม่
4. ประเด็นส่วนใหญ่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสงสัย และได้ถามกลับ มีอะไรบ้าง
5. ในการนำเสนอข่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผ่านมา มีการนำเสนอในเรื่องอะไรเป็นประเด็นสำคัญ
6. ข้อมูลที่รัฐบาลได้จัดการแถลงข่าวนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เคยตรวจสอบในภาคสนามหรือไม่ว่า สิ่งที่รัฐได้พยายามนำเสนอเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้จริง
7. ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสนใจในการติดตามนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่องเพียงไร พร้อมทั้งได้แสดงถึงบทบาทในการนำเสนอข่าวในแง่ของการเฝ้าระวังแบบไหน
8. มุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการกำหนดคุณค่าของความเป็นข่าวและการกำหนดวาระในเรื่อง โรคใช้ห้วงนกระบาดในไก่
9. มุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะวิกฤตดังกล่าว
10. สื่อมวลชนเคยมีการตรวจสอบหรือไม่ว่าประชาชนได้มีความเข้าใจในสารผู้ให้สัมภาษณ์แถลงผ่านสื่อมวลชนออกไปหรือไม่ อย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละประเภท เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เถกต่างที่กำหนดโดยเรียงเรียงนำเสนอในลักษณะของการพรรณนา (Descriptive method) มีการ ใช้แผนภูมิ และตาราง ในการนำเสนอ พร้อมทั้งรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เจาะลึกกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในการใช้สื่อมวลชนของรัฐ และนักสื่อสารมวลชน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการนำเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นมาเรียงลำดับตามภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น เพื่อทราบการ ปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์จริง โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ช่วงที่เริ่มเกิดภาวะวิกฤต ใช้ห้วงระยะเวลาในสัปดาห์ เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าจุดใดที่นำไปสู่ภาวะวิกฤต และรัฐบาลได้จัดการ กับภาวะวิกฤตข่าวสาร โดยมีกระบวนการใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างความ เข้าใจให้แก่สาธารณชนอย่างไร โดยวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และข่าวแจก (Press Release) ของรัฐบาล ในอีกทางหนึ่งก็จะทำการวิเคราะห์สื่อมวลชนดังที่ได้คัดเลือกมาข้างต้น เพื่อ สะท้อนให้เห็นถึงปฏิกิริยาของคนในสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำงานของทั้งสองฝ่าย

การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอขั้นตอน กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลใน การสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤตดังกล่าวว่ามีการใช้เทคนิค และมีวิธีการ ใดๆในการจัดการกับภาวะวิกฤตคั้งนี้ และนำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทฤษฎีที่ได้เสนอ มาแล้วในตอนต้น รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นผลมาจากการวิจัยแล้วจึงนำมาสรุปผล จาก การศึกษาคั้งนี้ สามารถตอบคำถามที่ว่า

กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน ในช่วงภาวะวิกฤตโรคใช้ห้วงระยะเวลาในสัปดาห์เป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำการวิจัย ต่อไปในอนาคต